

Het gebruik van ‘enactment’ door sprekers met afasie in alledaagse interactie

Dr. Rimke Groenewold, School of Medical and Health Sciences, Edith Cowan University, Western Australia

Enactments (bijv. *Dan denk ik: ‘nee, niet weer!’*) zijn communicatie-uitingen in de vorm van de directe rede, gebaren, bewegingen en/of veranderingen in intonatie die een gerapporteerd, toekomstig of denkbeeldig scenario uitbeelden. Uit voorgaand onderzoek is gebleken dat het gebruik van enactment door mensen met afasie vaak intact is (Hengst, Frame, Neuman-Stritzel, & Gannaway, 2005; Ulatowska & Olness, 2003; Wilkinson, Beeke, & Maxim, 2010). Sterker nog, onderzoek naar de frequentie ervan heeft aangetoond dat mensen met afasie vaker gebruikmaken van enactment dan mensen zonder hersenletsel (Berko Gleason et al., 1980; Groenewold, Bastiaanse, & Huiskes, 2013).

Mogelijke verklaringen hiervoor zijn: (1) uitingen die enactment bevatten zijn doorgaans grammaticaal eenvoudiger (Wilkinson et al., 2010); (2) enactment gaat in alledaagse interactie vaak gepaard met niet-talige (bijv. gebaren, lichaamshouding) en paralinguïstische (bijv. prosodie, stemkwaliteit) middelen die moeilijk te verwoorden informatie efficiënt overbrengen (Hengst et al., 2005); en (3) het gebruik van enactment kan bijdragen aan het taalbegrip van de luisteraar (Groenewold, Bastiaanse, Nickels, & Huiskes, 2014; Hengst et al., 2005).

In de meeste studies die hebben geleid tot bovengenoemde inzichten is gebruikgemaakt van ‘uitgelokte’ taal. Deze aanpak waarborgt een zekere controle over de vorm en inhoud van de geproduceerde taal, maar de resulterende bevindingen zijn beperkt representatief voor alledaagse interactie. Om na te gaan welke rol enactment speelt in ‘echte’ interactie van mensen met afasie, zijn voor het huidige project *authentieke* gesprekken tussen mensen met afasie en hun naasten (partner, kinderen, vrienden) onderzocht. In het eerste onderzoek is nagegaan of en in hoeverre het gebruik van enactment bijdraagt aan een belangrijk aspect van communicatieve competentie: *conversationale assertiviteit*. Hiertoe is gebruikgemaakt van het *systemic functional linguistics* (SFL) framework (Halliday & Matthiesen, 2004). Middels SFL kunnen gesprekken op een systematische manier worden bestudeerd en de assertiviteit van en machtsverhoudingen tussen gespreksdeelnemers in kaart worden gebracht.

In het tweede onderzoek is de *multimodale* productie van enactments door mensen met afasie in alledaagse interactie bestudeerd. Hiertoe is gebruikgemaakt van methoden die in voorgaand onderzoek zijn toegepast voor het analyseren van enactments geproduceerd door ‘gezonde’ sprekers. Het codeerschema van Stec (2016) is toegepast om o.a. de rol van (verandering van) intonatie, gebaren, gezichtsuitdrukking, blikrichting en lichaamshouding en de wisselwerking tussen deze niet-talige middelen in kaart te brengen. In navolging van Debras (2015) is de rol tussen multimodale kenmerken van enactments en de mate waarin sprekers het (on)eens zijn met de uitgebeelde spreker(s) onderzocht.

Dit werk maakt deel uit van het onderzoeksprogramma *The use of direct speech as a compensatory device in aphasic interaction* met projectnummer 446-16-008 dat gefinancierd is door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

Bibliografie

Berko Gleason, J., Goodglass, H., Obler, L., Green, E., Hyde, R., & Weintraub, S. (1980). Narrative strategies of aphasic and normal-speaking subjects. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 23, 370-382. doi:10.1044/jshr.2302.370

Debras, C. (2015). *Stance-taking functions of multimodal constructed dialogue during spoken interaction*. Paper presented at the GESPIN 4, Nantes, France.

Groenewold, R., Bastiaanse, R., & Huiskes, M. (2013). Direct speech constructions in aphasic Dutch narratives. *Aphasiology*, 27(5), 546-567. doi:10.1080/02687038.2012.742484

Groenewold, R., Bastiaanse, R., Nickels, L., & Huiskes, M. (2014). Perceived liveliness and speech comprehensibility in aphasia: the effects of direct speech in auditory narratives. *Int J Lang Commun Disord*, 49(4), 486-497. doi:10.1111/1460-6984.12080

Halliday, M. A. K., & Matthiesen, C. M. I. M. (2004). *An introduction to functional grammar* (3rd ed.). London: Arnold.

Hengst, J. A., Frame, S. R., Neuman-Stritzel, T., & Gannaway, R. (2005). Using others' words: Conversational use of reported speech by individuals with aphasia and their communication partners. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 48(1), 137-156. doi:10.1044/1092-4388(2005/011)

Stec, K. (2016). *Visible Quotation: The multimodal expression of viewpoint*. University of Groningen, Groningen.

Ulatowska, H. K., & Olness, G. S. (2003). On the nature of direct speech in narrative of African Americans with aphasia. *Brain and Language*, 87(1), 69-70. doi:10.1016/S0093-934X(03)00202-5

Wilkinson, R., Beeke, S., & Maxim, J. (2010). Formulating actions and events with limited linguistic resources: Enactment and iconicity in agrammatic aphasic talk. *Research on Language and Social Interaction*, 43(1), 57-84. doi:10.1080/08351810903471506